

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

การศึกษา แนวทางการพัฒนาการประสานงานของอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ: ศึกษาเฉพาะกรณีอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจังหวัดอ่างทอง เป็นการศึกษา ลักษณะการประสานงานและปัญหาที่เกิดขึ้นในการประสานงาน และทิศต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงาน โดยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างสำหรับการวิจัยออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จังหวัดอ่างทอง รวมจำนวนทั้งหมด 222 คน และกลุ่มผู้บริหารของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ จำนวน 3 ราย โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามและแบบสอบถามความคิดเห็นประกอบในการศึกษา

หลังจากเก็บรวบรวมข้อมูลได้เสร็จแล้ว ได้นำแบบสอบถามทั้งหมดมาตรวจสอบความถูกต้อง และความสมบูรณ์ของคำตอบ เปลี่ยนเป็นรหัสตัวเลขและนำมาวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ (SPSS) ในการคำนวณหา ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) แล้วนำเสนอในเชิงปริมาณรูปแบบตาราง และเชิงพรรณนาตามลำดับผลการศึกษา และสรุปดังหัวข้อต่อไปนี้

สรุปผลการศึกษา

1. ข้อมูลทั่วไปของอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคั้งนี้ส่วนใหญ่ เป็นเพศชาย ส่วนมากมีอายุระหว่าง 41-50 ปี พบว่าส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มีสถานภาพ สมรส มีรายได้ระหว่าง 5,001-10,000 บาท มีอาชีพทำการเกษตร ไม่มีตำแหน่งทางสังคม

2. ข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะการประสานงานและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประสานงาน

ลักษณะการประสานงานและปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประสานงาน ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ 4 ด้าน ได้แก่ ระบบการติดต่อสื่อสาร, บรรยากาศในการทำงาน, การทำงานสอดคล้องกัน เป็นไปตามเป้าหมายและทันเวลาโดยสามารถแจกแจงรายละเอียดของข้อมูลในแต่ละด้านดังนี้

2.1 ด้านระบบการติดต่อสื่อสาร พบว่า การติดต่อบนทึกแบบเป็นทางการ มีการปฏิบัติในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.43) การติดต่อบนทึกแบบไม่เป็นทางการ มีการปฏิบัติในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92) การติดต่อกับหน่วยงานภายนอกหรือหน่วยงานอื่นเพื่อให้ทราบแนวทางการปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.01) การติดต่อกันภายในกลุ่มหรือหน่วยงานเพื่อให้ทราบแนวทางการปฏิบัติงาน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.82) ส่วนปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประสานงานด้านระบบการติดต่อสื่อสาร ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครฯ บางคนชอบให้ทำหนังสือทางราชการเวลาติดต่อกับตนเอง มีปัญหาในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.29) บางครั้งอาสาสมัครฯ เลี่ยงที่จะติดต่อกับอาสาสมัครฯ บางคนมีปัญหาในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.49)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ลักษณะการประสานงานและปัญหาที่เกิดขึ้นด้านระบบการติดต่อสื่อสาร มีลักษณะการประสานงานด้านระบบการติดต่อสื่อสารในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.66)

2.2 ด้านบรรยากาศในการทำงาน พบว่า ลักษณะการปฏิบัติงานด้านบรรยากาศในการทำงาน ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครฯ มีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและทำความคุ้นเคยกัน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.99) อาสาสมัครฯ มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ลักษณะการประสานงานด้านบรรยากาศในการทำงาน แสดงว่าอาสาสมัครฯ มีลักษณะการประสานงานด้านบรรยากาศในการทำงานในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.93)

2.3 ด้านการทำงานสอดคล้องต้องกัน พบว่า ลักษณะการประสานงานด้านการทำงานสอดคล้องต้องกัน ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครฯ ได้ใช้ความสามารถที่มีอย่างเต็มที่ มีการปฏิบัติในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการประสานงานด้านการทำงานสอดคล้องต้องกัน ผลการศึกษาพบว่า อาสาสมัครฯ มีความสามารถที่ต่างกัน มีปัญหาในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.32) อาสาสมัครฯ ไม่ได้รับการยอมรับในความสามารถที่มี มีปัญหาในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.65) อาสาสมัครฯ ด้วยกันไม่ให้ความช่วยเหลือหรือสนับสนุนการทำงาน มีปัญหาในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.18)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ปัญหาที่เกิดจากการประสานงานด้านการทำงาน สอดคล้องต้องกัน มีความเห็นด้วยต่อลักษณะการประสานงานและปัญหาที่เกิดขึ้นด้านการทำงาน สอดคล้องต้องกันในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.10)

2.4 ด้านเป็นไปตามเป้าหมายและทันเวลา พบว่า ปัญหาที่เกิดจากการประสานงาน ด้านเป็นไปตามเป้าหมายและทันเวลา ผลการศึกษาพบว่า การปฏิบัติงานไม่มีการวางแผนที่ชัดเจนมีปัญหาในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59) อาสาสมัครฯ ปฏิบัติหน้าที่ทันตามเวลาที่กำหนด อาสาสมัครฯ มีปัญหาในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.81)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า ปัญหาที่เกิดจากการประสานงานด้านเป็นไปตามเป้าหมายและทันเวลา แสดงว่าปัญหาที่เกิดจากการประสานงานด้านเป็นไปตามเป้าหมายและทันเวลาอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.50)

จากการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ศึกษากับ ลักษณะการประสานงานและปัญหาที่เกิดจากการประสานงานของอาสาสมัครพบว่า เพศ, อายุ, การศึกษา, สถานภาพ, รายได้, อาชีพ, สถานภาพทางสังคม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับระดับการปฏิบัติงานและปัญหาที่เกิดจากการประสานงาน

3. ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการประสานงานของอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ

แนวทางการพัฒนาการประสานงานของอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ผู้ศึกษาได้กำหนดไว้ 9 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดทำแผนและหน้าที่การงาน 2) ด้านการติดต่อสื่อสาร 3) ด้านการพัฒนาบุคลากร 4) ด้านการใช้คณะกรรมการกลาง 5) ด้านการติดตามผล 6) ด้านการใช้เจ้าหน้าที่เฉพาะและหน่วยงานแนะนำ 7) ด้านการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 8) ด้านการใช้วิธีงบประมาณ 9) ด้านการจัดให้มีการบำรุงขวัญและกำลังใจ โดยสามารถแจกแจงรายละเอียดของข้อมูลในแต่ละด้าน ดังนี้

3.1 ด้านการจัดทำแผนและหน้าที่การงาน พบว่า อาสาสมัครควรมีการกำหนดแผนการปฏิบัติงานร่วมกันในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27) ควรมีการแบ่งหน้าที่การทำงานเพื่อป้องกันการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อนในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13)

เมื่อพิจารณาในภาพรวม พบว่าอาสาสมัครฯ มีความเห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงาน ด้านการจัดทำแผนและหน้าที่การงานในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.13)

3.2 ด้านการติดต่อสื่อสาร พบว่า การมีระบบการติดต่อที่ดีระหว่างอาสาสมัครด้วยกัน จะทำให้การทำงานบรรลุวัตถุประสงค์ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.20) ควรมีการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ และผู้นำในชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจต่อการปฏิบัติงานในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.23) การติดต่อที่ดีช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.02)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อาสาสมัครฯ มีความเห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงานด้านการติดต่อสื่อสาร ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21)

3.3 ด้านการพัฒนาบุคลากร อาสาสมัครฯ ได้รับการสนับสนุนให้มีการเพิ่มความรู้อยู่เสมอในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.14) การเข้ารับการอบรมมากเกินไปทำให้เกิดความเบื่อหน่าย ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.92)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อาสาสมัครฯ มีความเห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงานด้านการพัฒนาบุคลากรในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03)

3.4 ด้านการใช้คณะกรรมการกลาง พบว่า การจัดตั้งคณะกรรมการกลางจะช่วยกลั่นกรองและขจัดมูลเหตุที่อาจทำให้มีการขัดแย้งลงได้ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.07) การจัดตั้งคณะกรรมการกลางจะทำให้มีการประสานงานดีขึ้นในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อาสาสมัครฯ มีความเห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงานด้านการใช้คณะกรรมการกลาง ในระดับมากที่สุด (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.21)

3.5 ด้านการติดตามผล พบว่า ควรมีการติดตามผลการดำเนินงานเพื่อหาข้อผิดพลาดในการประสานงานของอาสาสมัครอยู่เสมอในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.16) ควรมีการประชุมเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาระหว่างการติดตามผลในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อาสาสมัครฯ มีความเห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงานด้านการติดตามผล ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25)

3.6 ด้านการใช้เจ้าหน้าที่เฉพาะและหน่วยงานแนะนำ พบว่า เจ้าหน้าที่ควรเป็นผู้ประสานงานให้แก่อาสาสมัครในงานบางประเภทที่มีลักษณะพิเศษหรืองานที่ต้องใช้ความชำนาญเฉพาะในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98) ควรมีเจ้าหน้าที่ผู้ประสานเพียงพอต่อความต้องการของอาสาสมัครในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27) เจ้าหน้าที่ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆ ในพื้นที่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.29) หน่วยแนะนำงานหรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัดควรมีการจัดทำฐานข้อมูลที่อาสาสมัครสามารถใช้งานได้ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อาสาสมัครฯ มีความเห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงานด้านการใช้เจ้าหน้าที่เฉพาะและหน่วยงานแนะนำ ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19)

3.7 ด้านการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น พบว่า การจัดการประชุมเพื่อช่วยให้อาสาสมัครฯ ได้มีเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจะช่วยให้เกิดการประสานงานที่ดีได้ในระดับ มาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.04) ความสนิทสนมเป็นกันเองเกิดขึ้นได้จากการประชุม หรือการชุมนุมสังสรรค์ ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อาสาสมัครฯ มีความเห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงานด้านการจัดประชุมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในระดับมาก (มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11)

3.8 ด้านการใช้วิธีงบประมาณ พบว่า การใช้การควบคุมการใช้จ่ายเงินเป็นเครื่องมือควบคุมให้การปฏิบัติงานในแต่ละโครงการประสบความสำเร็จในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79) การใช้วิธีการงบประมาณในการควบคุมการปฏิบัติงานของอาสาสมัครฯ ไม่ให้เข้าซ้อนกับหน่วยงานอื่นในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.28)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อาสาสมัครฯ มีความเห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงานด้านการใช้วิธีงบประมาณ ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.03)

3.9 ด้านการจัดให้มีการบำรุงขวัญและกำลังใจ พบว่า ควรมีการเสริมสร้างให้ผู้ร่วมงานได้มีขวัญกำลังใจในการทำงานที่ดีที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือ และเกิดการประสานงานขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41) การให้รางวัลเมื่อมีผลงานหรืองานมีประสิทธิภาพจะทำให้อาสาสมัครฯ มีกำลังใจในการปฏิบัติงานในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34)

เมื่อพิจารณาในภาพรวมพบว่า อาสาสมัครฯ มีความเห็นด้วยต่อแนวทางการพัฒนาการประสานงานด้านการจัดให้มีการบำรุงขวัญและกำลังใจในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37)

เมื่อพิจารณาภาพรวมของแนวทางการพัฒนาการประสานงาน พบว่า อาสาสมัครฯ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการประสานงานในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63

จากการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างข้อมูลทั่วไปของประชากรที่ศึกษากับแนวทางการพัฒนาการประสานงานของอาสาสมัครฯ พบว่า เพศ, อายุ, การศึกษา, สถานภาพ, รายได้, อาชีพ, สถานภาพทางสังคม มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 กับระดับความคิดเห็นด้านแนวทางการพัฒนาการประสานงาน

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการศึกษา

ข้อเสนอแนะของผู้ศึกษา

จากผลการศึกษา แนวทางการพัฒนาการประสานงานของอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ : ศึกษากรณีอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจังหวัดอ่างทอง พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ของอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพประสบปัญหาเกี่ยวกับการประสานงานหลายด้าน ซึ่งส่งผลกระทบต่อการทำงานด้านงานอาสาสมัครที่ต้องอาศัยการประสานงานเป็นส่วนใหญ่ ผู้ศึกษาจึงมีข้อเสนอแนะในประเด็นที่สำคัญๆ ดังนี้

ด้านนโยบาย

1. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรมีการประสานความร่วมมือในระดับนโยบายกับหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรม กระทรวงวัฒนธรรม และโดยเฉพาะ กระทรวงมหาดไทย ในการส่งเสริม ผลักดันให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทและมีส่วนช่วยสนับสนุนการดำเนินงานของอาสาสมัครฯ ทั้งในเรื่องงบประมาณ สถานที่ เครื่องมือ เอกสารที่จำเป็น เป็นต้น เพื่อเป็นการสนับสนุนการดำเนินงานของอาสาสมัครฯ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. วิธีการที่เร่งรัดการดำเนินงานของอาสาสมัครฯ ให้เป็นไปตามแผนงบประมาณของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ อาจทำให้น้ำไปสู่ความขัดแย้งในชุมชนได้ เนื่องจากการดำเนินงานของอาสาสมัครส่วนใหญ่จะดำเนินการไปอย่างเป็นธรรมชาติและบริบทของชุมชน การที่อาสาสมัครฯ ถูกกำหนดการปฏิบัติโดยกรอบของหน่วยงานมากเกินไปจะไม่เป็นผลดีต่อการทำงานร่วมกับชุมชน

ด้านบริหาร

1. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรมีการประชาสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง ทั้งในเรื่องบทบาทภารกิจของอาสาสมัคร การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ การระงับข้อพิพาทและการจัดการความขัดแย้งให้ประชาชนทั่วไป รวมถึงหน่วยงานในพื้นที่ได้รับทราบอย่างกว้างขวางและแพร่หลาย เพื่อให้เกิดความคล่องตัวในการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร อีกทั้งยังทำให้อาสาสมัครสามารถเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน ให้ชุมชนได้เกิดการยอมรับในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครฯ และควรมีการ

ส่งเสริมให้สำนักงานยุติธรรมจังหวัด เป็นหน่วยงานที่คอยเป็นพี่เลี้ยงแก่อาสาสมัคร เมื่อประสบปัญหา และช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ เพื่อไม่ให้อาสาสมัครฯ รู้สึกว่าถูกทอดทิ้งให้ต้องปฏิบัติงานโดยลำพัง

2. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่อาสาสมัครฯ อย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอเป็นประจำทุกปี ทั้งในเรื่องการส่งเสริม คุ้มครองสิทธิเสรีภาพ การระงับข้อพิพาท และการจัดการความขัดแย้ง การจัดตั้งศูนย์ประสานงานในชุมชน รวมถึงบทบาทภารกิจของศูนย์ เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพการปฏิบัติงานของอาสาสมัครฯ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ด้านผู้ปฏิบัติ

1. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรส่งเสริม สนับสนุนการปฏิบัติงานของอาสาสมัคร ด้วยการสร้างขวัญกำลังใจ หรือมอบสิ่งจูงใจ ซึ่งอาจจะเป็นสวัสดิการต่างๆ เช่น ค่าเบี้ยเลี้ยง ค่าน้ำมันรถ หรือค่ารักษาพยาบาล ในการปฏิบัติงาน เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติของอาสาสมัคร เพื่อกระตุ้นให้อาสาสมัครมีความเสียสละและทุ่มเทต่อการดำเนินงาน ต่อไป

2. กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ควรมีการจัดทำคู่มือในการปฏิบัติงาน ตลอดจนผลิตสื่อต่างๆ ที่จะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมและการดำเนินงานของอาสาสมัครฯ เพื่อสะดวกต่อการประชาสัมพันธ์และการประสานงานต่อไป

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้างต่อไป

1. การศึกษาค้างครั้งนี้ใช้กลุ่มประชากรของอาสาสมัครฯ จังหวัดอ่างทอง ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ที่ยังไม่ครอบคลุมทั้งหมดใน 13 จังหวัดนำร่อง ที่มีโครงการเสริมสร้างและพัฒนาเครือข่ายชุมชนนำร่องด้านการระงับข้อพิพาท เข้าไปดำเนินการ จึงควรมีการศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการประสานงานของอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลของอาสาสมัครฯ ทั้ง 13 จังหวัด ทั่วประเทศ ซึ่งมีสภาพพื้นที่และปัญหาที่แตกต่างกันออกไป

2. การศึกษาค้างต่อไป ควรมีการศึกษาแนวทางการประสานความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในกระทรวงยุติธรรม ที่ทำหน้าที่ในการให้บริการความรู้ด้านการคุ้มครองสิทธิฯ ความรู้ด้านการระงับข้อพิพาท เพื่อจะได้ทำงานกันเป็นระบบลดการสร้างอาสาสมัครฯ ของแต่ละหน่วยงานขึ้นเพื่อลดการปฏิบัติงานที่ซ้ำซ้อน